

OCCASIONAL UNITS IN USMON NOSIR'S POETRY

Abdurahmonova Sofiya

2nd-year student, Uzbek Language and Literature Department, Faculty
of Languages, Navoi State University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15478985>

ARTICLE INFO

Received: 16th May 2025

Accepted: 20th May 2025

Online: 21th May 2025

KEYWORDS

*Occasional unit, literary
analysis, enhancement of
imagery.*

ABSTRACT

Usmon Nosir is one of the prominent representatives of Uzbek literature. His poems are rich in deep meaning, artistic imagery, and distinctive occasional units that enhance their expressiveness and uniqueness.

USMON NOSIR SHE'RIYATIDA OKKAZIONAL BIRLIKLAR

Abdurahmonova Sofiya

NavDU Tillar fakulteti o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15478985>

ARTICLE INFO

Received: 16th May 2025

Accepted: 20th May 2025

Online: 21th May 2025

KEYWORDS

*Okkazional birlik, badiiy
tahlil, obrazni
kuchaytirish.*

ABSTRACT

Usmon Nosir o'zbek adabiyotining yorgin namoyandalaridan biri bo'lib, uning she'rlari chuqur ma'no, badiiy tasvir va o'ziga xos okkazional birliklarga boy.

O'zbek she'riyati tarixida o'ziga xos poetik tafakkuri, his-tuyg'ularining serjilo va til boyligining yangicha ko'rinishlari bilan ajralib turadigan shoirlardan biri – Usmon Nosir. Uning she'riy merosini o'rganishda moddiy mazmun, balki lingvopoetik ham qator yangiliklarga duch kelamiz. Jumladan, shoirning poetik matnlarida okkazional birliklar, til normal, ya kontekstga xos munosabatni, muallif tomonidan til normalaridan chetlashgan yaratilib, o'ziga xos tarzda ifodalangan vosita bo'lgan so'z va iboralar alohida e'tiborga loyiqdir. Okkazional birliklar – bu tilning noyob, kontekstga bog'liq, ko'pincha yangi yoki kam ishlatiladigan so'z birikmalari bo'lib, ular she'riy obrazlarni yanada boyitadi, o'quvchida kuchli tasir qoldiradi. She'rni barcha birdek sevib o'qishiga ham yordam beradi. Quyida Usmon Nosirning mashhur she'rlaridan olingan parchalar va ularning okkazional birliklari tahlili keltirilgan.

Lingvistikada "okkazional birliklar" deb, adabiy tilning mavjud tizimida mavjud bo'lmagan, lekin muayyan nutqiy vaziyatda yangi so'z, ibora yoki so'z shakliga aytiladi. Ular:

Muallif ijodkorligi natijasi bo'lib,

Matnga ekspressivlik, obrazlilik, emotsional yuklama olib keladi,
Ustuvor maqsad badiiy ta'sirchanlik ni ishlab chiqarish.

Usmon Nosir she'riyatida bu kabi birliklar ayniqsa ko'p bor. Shoir har bir obraz, metafora yoki simvolni o'zining ichki poetik intuitsiyasi bilan bo'yitadi. Quyida Usmon Nosirning "Monolog" she'rida keltirilgan okkazional birliklarni tahlil qilamiz.

Men yolg'izman, so'zlarim – jimlik,
Ichimda qaynaydi dardning oqimi,
Har nafasda yangraydi tunning ovozi,
Yuragimda yashirin bir olov yonadi.

"Yuragimda yashirin bir olov" – bu ibora okkazional birlik sifatida qaraladi. Odatda olov tashqi jismoniy hodisa sifatida qabul qilinsa, bu yerda u ichki ruhiy holat, dard va isyon ramzi sifatida ishlatilgan. "Tunning ovozi" esa tinchlik va sokinlik bilan bog'liq bo'lgan tunni ovoz bilan ifodalash orqali yangi badiiy ma'no yaratadi.

Usmon Nosirning "Dengiz oyna kabi" she'rida ham okkazional birliklardan unumli foydalangan.

Dengiz oyna kabi tiniq va sokin,
Ko'zlaringda yulduzlar charaqlaydi,
Har bir so'zda yashirin bir umid,
Qalbimda yangi bahor gullaydi.

"Dengiz oyna kabi" – bu metafora okkazional birlik bo'lib, dengizning kengligi va chuqurligi bilan oynaning tiniqligi uyg'unlashadi. Bu birikma ko'zlarning ichki dunyosini, ularning tiniqligi va chuqurligini ifodalaydi. "Yashirin bir umid" va "yangi bahor gullaydi" iboralari esa umid va yangilanish ramzi sifatida ishlatilgan. Usmon Nosir o'z she'rlaridagi so'zlarni marjon kabi ipga terib chiqqan desak mubolag'a bo'lmaydi. She'rlarida har bir so'zni o'zgacha nafislik bilan qo'llagan.

"Gulzor – chaman.." – she'rida ham okkazional birliklarni uchratishimiz mumkin.

Gulzor – chaman, bahorning nafasida,
Har bir guldasta yangi umid so'zida,
Yurakda chiroyli orzular o'ynaydi,
Tabiatning siri qalbimda yashaydi.

"Gulzor – chaman" iborasi sinonimlar orqali kuchaytirilgan okkazional birlik bo'lib, tabiatning go'zalligi va hayotning yangilanishi ramzini beradi. "Bahorning nafasida"- bahor mavsumining jonli va harakatli tasvirini yaratadi. "Tabiatning siri qalbimda yashaydi" esa inson va tabiat o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni ifodalaydi.

Usmon Nosir she'riyatida okkazional birliklar shoirning badiiy uslubining ajralmas qismi hisoblanadi. Ular she'rga yangi ma'no qatlamlari qo'shib, o'quvchida hissiy va estetika jihatdan chuqur taassurot qoldiradi. Okkazional birliklar orqali shoir o'zining ichki kechinmalarini, tabiatga bo'lgan mehrini va umidlarini yanada aniqroq ifoda eta oladi. Usmon Nosirning she'riyati tabiiy mazmunan chuqur, balki lingvopoetik qo'llab-quvvatlovchi ham boy va betakrordir. Uning asarlarida ko'p yuzaga kelgan okkazional birliklar shofakkurining mahsuli, tilning chegarasini chegaralangan hodisalardir. Ular orqali shoir o'z zamonasining ruhiy holatini, shaxsiy kechinmalarini, sevgi va iztirobni badiiy tilda yuksak darajada ifoda etgan.

References:

1. Usmon Nosir. "She'rlar".-T.: Muharrir nashriyoti, 2019.
2. Nosir Usmon. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 2019.
3. Tursunov B. O'zbek poeziyasi saboqlari. – Toshkent: Fan, 2003.
4. Sa'dullayeva N. Adabiy til va badiiy uslub. – Toshkent: O'zMU, 2015.